

Sylarnas högfjällsområde vars topp ligger 1743 meter över havet.

*Handölälven, ett av de tre större vattendrag som rinner ut i Ånnsjön.
– Foton: Tuija Warén.*

Kurs i fågelstudier för kvinnor i Norden Ånnsjön 28.6.-2.7.1995

Bakgrund

Idén till att ordna fågelkurser enbart för kvinnor fick sin början i Sverige. Kurser arrangerades först i mindre skala, men allt eftersom intresset och framförallt kännedom om kurserna spred sig har också antalet deltagare ökat. Kurserna ordnas helt på frivillig basis med ekonomiskt stöd av olika fågelföreningar. Hittills har kurser hållits i Ånn i Jämtland, i Skåne vid Krankesjön och på Ronde i Norge. På våren 1994 besökte en grupp fågeltjejer Valsörarna då Hans Hästbacka och undertecknad fungerade som guider.

Ansvariga för kursen i Ånn var tre duktiga fågelkvinnor från Umeå: Marian de Boom, Ingegerd Zackrisson och Lena Bondestad.

I kursprogrammet ingick bl.a. exkursioner, ringmärkning, beteendestudier, övningar av olika taxeringsmetoder, föreläsningar om fågelskydd och om olika forskningsmetodik. Deltagarna (alla kvinnor) sammanlagt 25 st var från Sverige, Norge och Finland. Övernattningen i Ånn skedde på vandrarhem som låg vid vägen E 75 Östersund-Trondheim. Alla måltider och föreläsningar hölls också där. Avståndet från vandrarhemmet till Ånnsjön var bara 200 meter och andra områden som besöktes nåddes med två hyrda minibussar.

Ånnsjön

Ånnsjön är Sveriges största fjällplatåsjö. I den 10 km breda sjön med bara en meters vattendjup mynnar tre större älvar; Enan, Handölan och Rekån. Kännetecknande för Ånnsjön är stora variationer i vattennivån speciellt på våren. Runt sjön går en ca 4 km lång delvis spångad led med flera torn och gömslen. Ånnsjöns största öar är skogsklädda och mindre öar blir helt översvämmade efter varje kraftigt regnväder. Därför är det vanligt att största delen av vadarna, andfåglarna och tärnorna häckar vid ytterkanten av Ånnsjön på tuvor i små gölar. Silvertärnan som har studerats här extra noggrant häckar ofta ensam eller i glesa kolonier. Andra typiska arter är sjöorre, smålom, bläsand, kricka, rödbena, småspov och ljungpipare.

I den s.k. lagunen kunde man på nära håll från gömslen studera simsnäppor och en del änder som brukar rasta i lagunen. Sydöstra delen av Ånnsjön som består av ett urskogsområde är skyddad. Hägrarna har också etablerat sig här och

vi hade möjlighet att studera två par som häckade i stora granar alldeles i närheten av riksvägen.

Vegetationen på Ånnoområdet har fått ett speciellt utseende delvis p.g.a. de fuktiga västvindar som sveper in från Atlanten genom fjällpassen och av kambrosilurberggrunden som med sina kalrika och lättvittrade bergsarter har givit upphov till goda näringsförhållanden. Här trivs flera arter av orkidéer på ångar och rikkärr. Jämtlands landskapsblomma brunkullan (purpur-svartröda blommor med vaniljdoft) som växer på slätterängar och i beteshagar såg vi tyvärr inte under kursen. Också här har markanvändningen genomgått förändringar och gamla slätterängar håller på att växa igen.

Ånnsjöns fågelstation

Ånnsjöns fågelstation startade sin verksamhet 1988 och har huvuddelen av verksamheten förlagd till Handöl, en liten fjällby vid Ånnsjöns västra strand. Till basprogrammet hör nätfångst och ringmärkning av småfåglar mellan 1.6.-31.8. i älvdalen där den rika vegetationen drar till sig häckande och ruggande tättingar. Mest ringmärks lövsångare, grönsiskor och gråsiskor. Till programmet hör också myrfågelinventeringar. Silvertärnan har varit en projektart. En dag av kursen ägnade vi åt ringmärkningen. Sommaren hade varit ovanligt kylig och småfågelnas häckning hade inte lyckats så bra. T.ex. i närheten av ringmärkningsplatsen hade svartvitflugsnappare den 20 juni ännu så små ungar att man inte kunde ringmärka dem!

Vi fick i alla fall ringmärka några bergfinkar, sävsparvar och lövsångare.

Sturulvån

En dag ägnades helt åt fjällvandring. Dagen var förstas kylig och regnig t.o.m. snöig. Vi började fjällvandringen från en fjällstation vid Storulvån (egentligen ett hotell med alla bekvämligheter) som ligger i den översta fjällbjörkskogen. Fjällbjörkskogen var här mager och växtfattig, på marken växte mest bara lavar och kråkris. Från fjällstationen gick flera märkta vandringsleder åt alla håll. Vi delade på gruppen och jag deltog i den grupp som följde den sk. blomsterstigen till toppen av Getryggen. I början av blomsterstigen på lite fuktigare ställen hittade vi enbuskar, lingon, gullris, ängskovall och hönsbär.

På ca 840 meters nivå bildade fjällbjörkarna både skogs- och trädgränsen. Ovanför trädgränsen tog kalvfjällen vid. Klättringen var rätt så tung. Fastän temperaturen sjunker med i genomsnitt 0.6 grader för var hundra meters stigning var man genomsnittligt efter en timmes klättring. Lyckligtvis hade man kameran med sig, så det var naturligt att stanna då och då för att ta bilder. Halvvägs tog vi en kaffepaus. Regnet hade ändrat karaktär; det snöade för fullt. En ringtrast

kom och tröstade oss, några ljunpipare hördes och en fjällripa visade sig. Men snövädret blev bara värre och terrängen halare och blötare. Vi beslöt att vända om och leta oss tillbaka till fjällcentrum. Resan neråt gick betydligt snabbare. Det var bara att åka ner på det hårda snötäcket. De fjällväxter som vi hann se före snövädret var bl.a. ripbär, krypljung och fjällgröna. Vi som var mest entusiastiska besökte Storulvån en gång till en tidig morgon och då hade vi solen med oss. Klättringen upp på Getryggens topp var betydligt lättare speciellt när två fjällpipare gjorde oss sällskap. Utsikten var storslagen.

Storlien

Storlien är mera känd som en gammal fjällsportort men år 1993 invigdes på en fjällplatå Jämtlands läns ornitologiska föreningens gömsle som ligger invid dubbelbeckasinernas spelplats.

En kväll efter dagens linjetaxeringar och kvällens föreläsningar om nötväckor och roskarlar tog vi minibussarna och åkte till det tysta slalomcentret vid Storlien. Det duggregnade litet men annars var det alldeles tyst. Tubkikaren lämnades i bilen, bara vanliga kikare och regnkläder tog vi med. Efter en 15 minuters klättring var vi fångade av en tät dimma (=moln). Efter ytterligare ca 10 minuters klättring var det snöblandat regn som gällde. Vi klättrade tysta och var och en började nog undra, om klättringen i snövädret mitt på natten var riktigt klok. Dimman och snöflingorna isolerade oss från allt annat.

Den totala tystnaden bröts plötsligt av en ängslig ljunpipare. Men dubbelbeckasiner varken hödes eller syntes. En och annan började frysa trots den ansträngande klättringen och vi var inte riktigt säkra om "ledningen" hade rätt kurs. Regnet slutade men dimman låg tät. Vi stannade då och då och lyssnade ifall... Plötsligt viskade Lena en av kursledarna: "Hör ni?" Och riktigt sant – där någonstans inte så långt borta hördes ett svagt kvitter som blev starkare och starkare och slutades med ett hårdare klapperljud. Ljudet kom från flera håll, men inga fåglar syntes. Dimman lättade försiktigt och snart, liksom på teatern, öppnades hela ridån och vi fick följa föreställningen där dubbelbeckasinerna spelade huvudrollerna. Där stod de på tå, näbben upp mot himmelen och försäkrade med det magiska spellädet att de är de bästa. Fåglarnas antal var svårt att uppskatta, kanske gällde det 5-7 fåglar. Dimman tätnade igen, som om ridån skulle ha dragits ner, men dubbelbeckasinerna fortsatte sitt spel.

Nöjda med föreställningen stövlade vi tillbaka till bilarna. Dubbelbeckasinspelet var absolut något speciellt, något som man troligen aldrig kommer att glömma.

Följande morgon var det dags att redogöra för våra egna fältarbeten åt de andra kursdeltagarna, städa och göra oss färdiga för hemresan. Men, det lovade vi alla: nästa sommar kommer det att ordnas en ny fågeltjekurs!